

Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек

5 жовтня 2021 р. відділ фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, за технічної підтримки Української асоціації юдаїки, провів семінар «Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек», присвячений пам'яті багаторічної завідувачки відділу фонду юдаїки ІР НБУВ І. А. Сергєєвої (1958–2019). Захід відбувся у режимі відеоконференції у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями». Учасникам семінару було запропоновано 12 доповідей. Усі тези виступів опубліковані на порталі НБУВ (<http://conference.nbuv.gov.ua/site/reports/id/27/section/89>), а також у збірнику матеріалів конференції (Розділ 10. Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек. Семінар присвячений пам'яті Ірини Анатоліївни Сергєєвої (1958–2019) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН; відп. за вип. М. В. Іванова. К., 2021. С. 748–788).

До роботи семінару долучилися: Єврейський університет в Єрусалимі (Ізраїль), єврейський відділ Публічної бібліотеки Нью-Йорка (США), Центр дослідження міжетнічних відносин Східної Європи (Харків, Україна), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний університет «Києво-Могилянська академія», Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, відділ пресознавства НБУВ, а також відділ фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ. Подані на семінар доповіді стосувалися таких тем: внесок І. А. Сергєєвої в розвиток юдаїки в Україні; історія відродження юдаїки в незалежній Україні, зокрема у НБУВ; дослідження єврейських колекцій у різних книгозбірнях (періодика, музичний фольклор, книжкові видання); досвід університетських наукових бібліотек з вивчення фондів юдаїки.

Семінар відкрив вітальним словом старший науковий співробітник відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, кандидат історичних наук **В. В. Черноіваненко**. Його доповідь стосувалася наукової спадщини І. А. Сергєєвої, внеску видатної дослідниці матеріальної спадщини українського і східноєвропейського єврейства у розвиток української юдаїки. Колишній керівник департаменту єврейської історії Єврейського університету в Єрусалимі, доктор філософії, професор **Шауль Штампфер** у своєму виступі зосередився на детальному текстологічному та контекстальному аналізі останньої наукової статті І. А. Сергєєвої «История Музея и Архива Еврейского историко-этнографического общества после октября 1917 г.» (опублікованій у *Judaic-Slavic Journal*. № 1(2). 2019. С. 13–43. <https://sefer.ru/rus/publications/sefer-journal-2019.pdf>), в якій йдеться про важливість збереження цілісності архівних і бібліотечних колекцій.

Низку доповідей було присвячено дослідженню, науковому опису фондів НБУВ. Про багаторічну наукову роботу І. А. Сергєєвої, її значення для вивчення унікальних єврейських фонографічних колекцій Інституту рукопису НБУВ, видання наукового каталогу, про участь у спільному проєкті НБУВ і Інституту проблем реєстрації інформації НАН України з оцифрування та публікації зібрання розповіла кураторка єврейського відділу Публічної бібліотеки Нью-Йорка, кандидатка мистецтвознавства **Л. В. Шолохо-**

ва, яка до 2001 р. працювала науковою співробітницею у секторі сходознавства Інституту рукопису. Доповідь головної бібліотекарки відділу фонду юдаїки Інституту рукопису **Г. А. Ривкіної** стала продовженням розмови на цю тему. Дослідниця торкнулася традицій дослідження та проблем збереження єврейського музичного фольклору з наукового фоноархіву видатного музикознавця, етнографа Мойсея Береговського, що знаходиться у фондах Інституту рукопису НБУВ.

Спираючись на результати дослідження колекції російсько-єврейської історичної періодики відділу фонду юдаїки, молодша наукова співробітниця відділу фонду юдаїки Інституту рукопису **О. Ю. Горшихіна** проаналізувала історію видання російськомовних єврейських часописів упродовж 1920–1930-х рр. У спільній доповіді наукова співробітниця відділу пресознавства НБУВ **О. С. Залізнюк** і молодша наукова співробітниця відділу пресознавства НБУВ **І. М. Швець** здійснили атрибуцію та оглянули контент єврейських газет із наукового каталогу «Релігійні газети України 1989–2004 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», опублікованого 2020 р.

Про проблеми й перспективи наукового бібліографічного опису фондів юдаїки розповів присутнім завідувач відділу Близького і Середнього Сходу Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, старший науковий співробітник відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, доктор філологічних наук **О. О. Хамрай**. Проаналізувавши матеріали відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, діючі універсальну десяткову класифікацію і бібліотечно-бібліографічну класифікацію, доповідач виніс на обговорення бібліотечної спільноти пропозиції щодо доповнення наявних таблиць для систематизації та каталогізації різних матеріалів із юдаїки.

Проблеми академічної юдаїки університетських наукових бібліотек порушувалися у двох доповідях фахівців з Одеси і Києва. Доцентка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, кандидатка філософських наук **О. С. Петриківська** розкрила вплив вивчення фондів Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова на розвиток академічної юдаїки. Книжкову юдаїку як джерело дослідження історії єврейського книгодрукування на прикладі колекції Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» представила у доповіді-презентації директорка Науково-дослідного центру орієнталістики імені Омеляна Пріцака НаУКМА, кандидатка історичних наук **Т. М. Сидорчук**.

Під час семінару як доповідачі, так і слухачі-учасники постійно торкалися різних аспектів постановки та перспектив розвитку юдаїки в Україні. Зокрема, молодша наукова співробітниця відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ **Н. О. Щекодіна** у своєму виступі, аналізуючи здобутки працівників відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, які брали участь в організації першого Форуму працівників єврейської освіти «Етрог» у 2001 р., наголосила на важливості освітньої роботи для розвитку юдаїки в Україні.

Цікавий досвід співпраці між незалежними дослідниками й науковими бібліотеками було розкрито у спільній доповіді доцента кафедри українознавства, культурології та історії науки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», кандидата історичних наук **А. В. Харченка** і директора Харківської обласної громадської організації «Центр дослідження міжетнічних відносин Східної Європи», кандидата історичних наук **Ю. Ю. Радченка**. Науковці ознайомили присутніх зі здобутками та перспективами започаткованого проєкту «Сіфра» з каталогізації літератури єврейськими мовами в Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка.

Заключною була доповідь наукової співробітниці відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ **Т. О. Батанової**, яка наголосила на ролі відділу фонду юдаїки у вивченні єврейської спадщини України у роки незалежності, розкрила внесок працівників відділу, а також тих незалежних українських дослідників академічної юдаїки, котрі упродовж багатьох років невпинно і завзято досліджують єврейські книги, рукописи, архівні документи в Україні, у відродження юдаїки.

Під час обговорення доповідей звучали не тільки подяки НБУВ і УАЮ за організацію і проведення семінару, але й побажання, щоб подібні заходи стали постійними, а дослідники єврейської спадщини, фахівці з бібліотек, архівів, музеїв могли б збиратись і обговорювати весь комплекс проблем, пов'язаних з академічною юдаїкою в Україні. Учасники зібрання висловили надію, що розпочата у 1991 р. праця з повернення, вивчення та належного збереження унікального зібрання з юдаїки, яка є частиною національного надбання України, продовжиться й матиме нові напрями розвитку.

Віталій Черноіваненко,
старший науковий співробітник НБУВ,
кандидат історичних наук
Тетяна Батанова,
наукова співробітниця НБУВ